



LIETUVIŲ KALBA (GIMTOJI)

Tekstai interpretacijai

2006 m. valstybinio brandos egzamino užduotis
(pagrindinė sesija)

2006 m. gegužės 23 d.

Trukmė – 3 val. (180 min.)

1 TEKSTAS

Šatrijos Ragana

SENAME DVARE

(ištrauka)

Nubudau ir nebegaliu užmigti. Kambaryje šilta ir trošku. Pro langinių mėnulių liejasi sidabrinės šviesos bangos, krisdamos baltais taškais ant grindų. Laikrodis valgomajame muša dvylika. Žvilgtėčiau į mamatės lovą, ir man rodos, kad mamatės joje nėra. Žiūriu atsidėjus – tikrai tuščia, nepaliesta. Kame mamatė? Tikriausiai vaikščioja patvenkinyje: juk tokia graži mėnesiena. Bet kodėl taip ilgai?

Gal ji labai liūdna... o gal net ir ašarų karolėliai rieda per jos mylimus skruostelius, kaip sekmdienį bažnyčioje per suplikacijas... Taip man sopa mamatės ašaros...

Ūmai galvoje švisterėjo man mintis eiti pas ją. Baisu... naktį, per tiek tamsių kambarių, visiems miegant. Bet noras vis auga – ilgas, baimingas: gal kas pikta nutiko mamatę? Gal įkrito į tvenkinį paslydus? Greičiau, greičiau pas ją!

Iššokau iš lovos, apsivilkau jupele ir basa einu. Bijau neapsakomai, bet stengiuos nurimti. Tat pirmiausia žegnojuos, o paskui mąstau, kad jau po vidurnakčio ir gaidys tikrai bus nugiedojęs, tai ir baidyklių viešpatavimas jau pasibaigęs. Svarbiausia - eiti pamažėliais, nes kai tik imsiu bėgti, – žinau iš prityrimo, – tuojau rodysis, kad kažkas mane veja ir jau jau grobia. Štai valgomasis jau laimingai išėitas. Jau ir salonas, visų kambarių baisiausias. Drebdama žengiu per slenkstį. Šviesu čia, nors skaityk, bet tai dar blogiau, nes toje blandžioje šviesoje kiekvienas daiktas imas kažkokį keistą pavidalą. Rodos, kad tamsesni kampai pilni kažkokių būtybių. Nežvalgaus niekur į šalis, tik žiūriu tiesiai priešakinį grindis, ir vis ima mane toks begalinis noras bėgti. Bet susivaldau. Priemenėje jau ne taip baugu. Nulipus nuo prieangio laiptų, matau šviesų stuomenį, vaikščiojantį patvenkiny, ir tekina bėgu pas jį.

Krūptelėjo mamatė ir tyliai šūkterėjo, man prie jos pribėgus.

– Tai aš, mamate! Taip man ilgu buvo tavęs... maniau, kad kokia nelaimė... Nepyk, mamate! Aš daugiau niekada...

– Išgąsdinai mane, Irusia. Ir kaipgi čia pykti ant tavęs, vaikelį brangusis! Bet daugiau taip nedaryk. Vaikai turi naktį miegoti, ne bėgioti.

– Aš maniau, kad esi labai nuliūdus, mamate.

– Nesu nuliūdus. Jaučiu laimę neišreiškiamą, linksmybę nepabaigiamą. Žemė ir dangus – jau viena. Tokią naktį amžinybė savo sparnu paliečia žmogaus sielą. Kaipgi gali būti liūdna tokia naktį! Žiūrėk!

Pažvelgiau į tamsų dangų, žvaigždėmis ir mėnesiu žerintą, paskui į žemę, pasinėrusią sidabrinėje prieblandoje. Kaip gražu! Tą stebuklingąją naktį viskas yra stebuklas. Kiekvienas daiktas gyvena, mąsto ir jaučia, atidengdamas savo sielą. Senas namas pavirto užburtu rūmu balto marmuro kolonomis, miegūstas tvenkinys – slaptina, aukso kibirkštėmis degančia gelme, tamsios eglaitės – vienuolėmis, kukliomis Viešpaties tarnaitėmis. Kaip tylu! Girdžiu, kaip gėlės siunčia žvaigždėms savo kvapius atdūsius ir kaip žvaigždės kažką kugžda gėlėms. Girdžiu šnabždant sparnus angelų, nusileidžiančių žemėn sidabriniais mėnesio spinduliais. O viršum tų stebuklų lakštingalos giesmė – didžiausias stebuklas – nedrumsdama tylos, galinga banga kyla aukštyn, aukštyn, lig pat mėnesio ir žvaigždžių.

– Kaip gražu, mamate!

– Kaip gaila palikti tuos stebuklus ir eiti į tamsų, troškų kambarį. Skubėkim, Irusia, reikia tau miegoti, ir gali sušalti basa.

– Bet kaip užaugsiu, tai ir aš neisiu anksti gulti tokiomis gražiomis naktimis.

– Gal būsi laimingesnė, Irusia, ir turėsi sielą, kuri svajos drauge su tavim...

Šatrijos Ragana. Sename dvare. Vilnius: Rašytojų sąjungos leidykla, 1995. P.66–68.

2 TEKSTAS

Antanas Škėma

BALTA DROBULĖ

(ištrauka)

Viena minutė iki starto. Antanas Garšva eina ir stebi save veidrodžiuose. Štai Garšva, štai Garšva, štai 87-asis. Aš įsigijau naują herbą. Mano genealogijos medis išsišakojo. Mano motinos herbe stačia žuvis: ne tai karpis, ne tai karosas. Prasižiojęs liūtas surijo pašvinkusią žuvį. Tegyvuoja svetimtaucių virškinimas. Tegyvuoja suparaližuota Anglija, kuri reinkarnavosi į žuvies ir liūto hibridą. Tegyvuoja greipfrutas ir hidrogeninės bombos elementų susijungimas prieš sprogimą. Tegyvuoja mano poilsio valandos. Amerikoniškasis idealas. Ir rūkas. Jūs negalite priartėti. Jūs – hotelio svečiai, menedžierius ir starteris. Net starteris. Paskutinis veidrodis. Paskutinį kartą žvilgterk į save, Antanai Garšva. Tu staiga, gal per apsirikimą, panašus į savo tėvą. Kviestieji arbatai su žemuogių uogiene sakydavo: „Laaabai panašus į motiną! Apsisuk, Antanukai. Iš tikrųjų – kopija!“ Jeigu tau išsprastų į rankas smuiką, tau pritiktų groti Wieniawskio čigoniškasias variacijas. Mano draugas baritonas Joe jau laukia. Ir mano draugas girtuoklis Stanley laukia.

Antanas Garšva atsiduria talpiame lobby¹ įdubime, kurio abiejose pusėse keltuvai. Šeši iš kairės, šeši iš dešinės. Kairėje – lokalai. Jie tepakyla iki dešimto aukšto, stabtelėdami kiekviename, ir grįžta. Dešinėje – ekspresai. Jie pirmą kartą stabteli dešimtame, ir aukščiau kiekviename, o aštuonioliktas aukštas – aukščiausiasis. Hotelio keltuvai Westinghouse sistemos, jie automatiški. Lobby įdubimo sienose įmontuotos signalinės mašinos, žalia ir raudona šviesa reguliuoja keltuvų judėjimą. Panašiai kaip gatvių sankryžose. Lobby įdubimą užbaigia gėlių krautuvės vitrina. Už iššveisto stiklo – rožės, gladiolės, rododendronai, gvazdikai, azalijos, oranžerijiniai lapai, kuriuos puošia baltos ir raudonos gyslelės, žmogaus nervų ir kraujo audinys anatominiame atlase.

Prie gėlių vitrinos naujos keltuvininkų pamainos laukia starteris. Aukštas airis mėlyna uniforma, sergąs skilvio žaizda, ūmus ir vikrus, netikėtai užsiliepsnojęs jam pačiam neaiškiu pykčiu. Jis surenka korteles ir paskiria keltuvus.

„Devintasis, Tony“, sako jis, paduodamas baltas pirštines. Virš keltuvo – skaičiai ir strėlės. Antanas Garšva laukia nusileidžiančio draugo. 12 – rodo strėlė, stop, žemyn, vienuoliktame nesustota. Tuoju devintasis atzvimbs į lobby. Štai ir užsimoviau chirurgines pirštines. Pasislėpė senelės žiedas iš sukilimo laikų. Gerbiamoji ponija, tu keista, man nebesvarbi Elena. Esu svajotojas, kaip ir mano tėvas. Esu lietuvis kaukas didžiausiame New Yorko hotelyje. Vien keturiasdešimt keltuvininkų. Devintasis atskrenda. Durys atsidaro. Septyni keleiviai nuteka. Mažasis italas sako:

„Šiandien vienas girtas kvailys įbruko man dolerį. Tu turi savo raudoną². Good bye, Tony.“

„Good bye.“

Garšva įeina į poliruotą vidų. Į dėžutę galvijams, šitaip pakrikštijo keltuvus keltuvininkai.

Škėma A. Balta drobulė. Vilnius: Baltos lankos, 1999. P.24–26.

¹ lobby – (amer.) vestibulis, foje

² „raudonas“ – (amer. žargonas) „grašis“, „variokas“

3 TEKSTAS

Judita Vaičiūnaitė

KALIPSĖ

...nemylėjo jis nimfos gražiosios, nors ir ilsėdavos jos patale,
kambary jos šviesiajam...

Juk nei veido šviesa,
nei plaukų vešlumų, nei ūgiu nė viena dar man neprilygo...
Bet pavydi man laimės dievai.
Aš bijau jų rūstybės. Aš laivą statau.
Aš tau atnešu kirvį ir grąžtą.
Aš pati tau išaudžiu bures –
tuos sparnus, suraižančius laiką,
tą vėliavą, lakį ir lygį,
ir akimirką trokšti manęs,
ir nutoldamas vėl tu glaudi prie savęs
mano liemenį grakštų.
Aš pavydžiu, be galo pavydžiu visiems:
tavo žmonai ir tavo šunims,
tavo tolimai svetimai žemei...
Per sunki man ta rolė.
Kam deivei paskyrėte aistrą, įkyrią ir skaudžią,
lyg mažai miltuotai malėjai?
Aš septynetą metų
rišau tave rankom, plaukais ir glamonėm...
Pažeminta
aš tetroškau, kad būtum ir tu
nemirtingas kaip žvaigždės danguj...
Bet ambroziją tu paliejai,
bet, iš mylinčio glėbio pabėgęs,
raudojai, įkniaubęs veidą į smiltis –
net gailesčio tavo širdy nepasėjau...
Apleistam pražydušiam grote tik jūra supranta mane.
Aš troškau tau gero.
Aš myliu tave, Odisėjau.

Vaičiūnaitė J. Raštai. 1 T. Vilnius: Gimtasis žodis, 2005. P. 103.